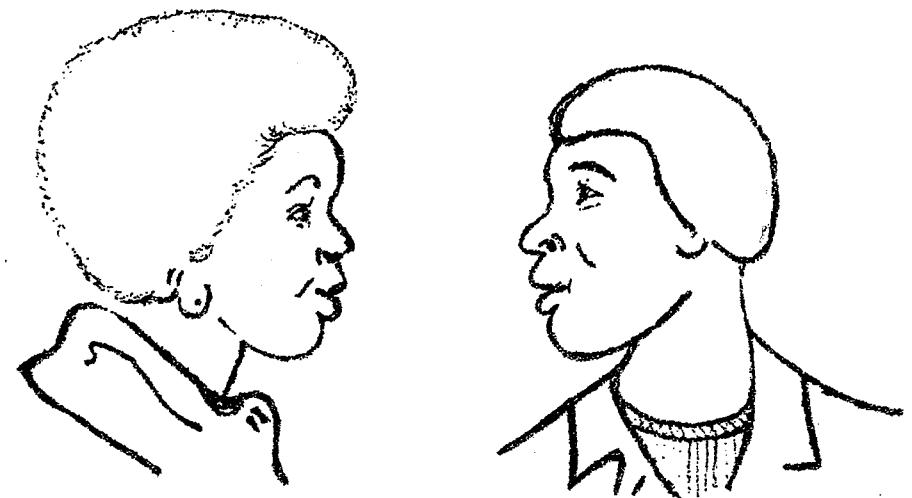

(QS)

DANNABA
GWA

NI

FURUKO

1.000
12/ 1991

Dannabaa Gwa Ni Furu Ko

Furu Ko ni Dannabaa ka Gwa Ko ka
kènyè ni Ala ka Kuma sèbènnen bée ye.

Ala ye fèn dò fò an ye furu ko ta fan fè wa? Ni Ala ma fèn fò, o tuma la mògò furu ko bë se ka nyènabò ka kènyè ni a yèrè ka mirili ye. Nka ni i bë Bible kalan, i n'a sòrò ko Ala ye fèn caman fò furu ko ta fan fe. A fòra ko Ala yèrè ye o furu fòlò siri, o min kèra Hadama ni Hawa ka furu ye. Yesu fana ye fèn caman fò mògòw ye furu ko ta fan fè. Minw kèra dannabaaw ye, ni u b'a fè ka furu ka nyè, waajibi don u ka Ala ka Kuma kalan ka u ka furu ko ni u gwa ko kènyè ni o kuma ye.

Ala sago ye min ye ani Ala ye sariya minw sigi furu ko ta fan fè, an bée ka kan ka olu faamu. Cè minw ye muso furu, olu ka kan ka o faamu. Muso minw furula cè ma, olu ka kan k'o faamu. U bée ka kan k'u yèrèw kòlòsi walisa u kana na bin jurumu la. Kamalenw ni npogotigiw fana ka kan ka nin kalan dòn walisa cogo o cogo u ka furu ka kènyè ni Ala sago ye. Hali denmisènw fana, olu bë miiri furu ko la waati dòw la. Olu mago b'a la ka Ala sago dòn furu ko ta fan fè.

Dinyè mògòw kòni, minw ma kè dannabaaw ye, olu tè Ala ka ci fòlenw jate. Musow bë cèw to yen ka boli. Cèw bë ji ja ka muso fila wala saba furu ka kènyè ni u se ko ye, hali ka tèmèn o dan kan yèrè. Den caman bë wolo dinyè la kakalaya la k'a sòrò u bangebaaw ma furu kè fòlò. Mògò minw bë nin kow kè, olu tè Ala ka sariya jatè furu ta fan fè. Minw bë Ala ka sariya tinyè, olu bë tòorò

caman lajè u yèrèw kun ka u yèrèw ka sègèn ko caya. Dannabaliw bè nin kow jate ka kenyè ni u ka laadaw ye ka miiri ko ni u bè u yèlèma u na tòorò sòrò. Ni Ala ka Kuma bè ko dò jalaki, waajibi don o ko laadaw bée ka dabila walisa Ala sago ka kè. Dannabaa kana laada kòròw jate tun.

LESON KELEN

Dannabaa furu ko ye mun ye?

Kalan yòròw: Jenèse 1:27; 2:18-24; Heburuw 13:4;
I Kòrentekaw 7:27; Matiyu 19:3-9;
I Pière. 3:1-7.

Ka furu kè, o kòrò filè nin ye: Cè kelen ani muso kelen bè layidu ta nyögòn ye Ala nyè kòrò ko u na nyögòn kanu ka to nyögòn fè u si tilew bée la, o kòrò fò saya la. Olu na kè farisogo kelen ye. Ala sago ye nin ye ko furu ka kè ten, cè kelen ani muso kelen. Ala y'a latigè ten katuguni a y'a dòn ko muso kelen bè se ka cè kelen magò nyè. Dannabaaw bè u ka furu siri eglise bon kònò walisa a ka kè seereya ye Ala ni mögòw nyè kòrò. Mögò minw bè lajè eglise bon kònò, olu kèra seerew ye ni cè ni muso bè layidu ta nyögòn ye tuma min na.

Ka kè farisogo kelen ye, o kòrò ka bon kosèbè. Nin kelenya tè fò farikolo dama ta fan fè, nka o kòrò fana ko u fila ka miirili ka kè kelen ye, u dusukun ka kè kelen ye, u ka hami nyögòn ko la ka nyögòn kanu haali, u nyèw sinsin fan kelen na. Ni dannabaaw bè nyögòn furu, Yesu bè sigi u kònò ka u ka kelenya sabati kòsèbè. Kelenya bè kuma an fè nyögòn dèmèli ko ta fan fè. Ala ye Hawa da k'a kè Hadama dèmèbaa ye. Nka a m'a da ka kè a ka jòn ye. A tun b'a fè u ka jan to nyögòn na kanuya la. O kelenya bè jira Hawa da ko la. Ala ye Hawa da tuma min na, a ye Hadama

galaka kolo kelen ta ka o kè muso ye k'a di a ma. Ala ye o kolo bò Hadama kérè la. O kòrò ko kolo min bòra a dusukun sigi yòrò kòrò ka jira ko a ka a muso kanu ani ko o muso ka, a cè dèmè. Ala ma o kolo bò Hadama kungolo la. A tun t'a fè muso ka kè Hadama kuntigi ye. A fana ma o kolo bò Hadama sentègè la walisa a k'a muso dògoya. Ala ye nin cè fòlò ni muso fòlò da walisa u ka nyögòn kanu ka nyögòn dèmè. Hadama ni Hawa furu ko bè Ala sago jira an na cè ni muso ko la. Ala ye sariya sigi furu ko kan ko jatòya kana kè. Ekisode 20:14. A tè bèn ka muso dò fara i ka muso furulen kan. Ni muso bè bò a furu cè fè ka da cè wèrè fè, wala ni cè bè a furu muso bila ka da muso wèrè fè, o bè sariya tinyènni ko kè, jatòya don (Jenèse 2:24; Heburuw 13:4; Romèkaw 7:2-3).

Nyininkaliw:

1. Jòn ye furu fòlò siri muso ni cè cè?
2. Dannabaa ka kan ka mun kalan walisa a ka furu ko ka nyè?
3. Ka furu kè, o kòrò ye mun ye?
4. Ni dannabaaw bè nyögòn furu, jòn bè sigi u kònò k'u ka kelenya sabati kosèbè?
5. Ala ye cè fòlò ni muso fòlò da walisa u ka mun kè?

LESON FILA

Mun na Ala ye furu ko latigè?

Furu ko latigèra ko fila kosòn. Fòlò, a kèra cogo kelen ye ka cè ni muso ka gwa sabati. Filanan, a kèra cogo nyuman ye ka Eglise fana sabati.

Kalan vorow: Efesekaw 5:22-25; I Pière 3:1-7.

1. Gwa ka sabatili ko.

Ala b'a fè ko an ka fa nyagali la. A b'a fè dusu suma ka sòrò an kònò. Hèrè ni kanuya ni munyuli fana ka kè yen. Ala b'a fè dannabaaw ka denw sòrò ka Ala ka kanuya jira u la. Ni den bangebaaw bè nyagali nyògòn fè, den fana bè nyagali.

Dannabaa caman bè yen, olu tè sòn ka u denw kalan. U bè miiri ko denw kalanni kèra eglise ka baara ye. Nka dannabaaw kunna doni de don. U ka kan k'u denw kalan Ala ko la k'u dèmè ka Kitabu kuma dòn kun fè. Don o don dannabaaw gwa ka kan ka lajè nyògòn fè ka Ala deli, ka Ala ka Kuma kalan. Bible ko: "Denmisèn ka kan ka sira min taama, i k'a dege o la. Hali ni a kòròla, a tèna o bila." Ntalenw 22:6,15; Dutérònòmè 6:7.

Nka a bè se ka kè ko i bè muso min furu o tè den sòrò. Hali o, dannabaa cè ni muso ka kan ka to nyògòn fè ka nyògòn kanu. Cè man kan k'o muso bila ka taa npogotigi dò nyini k'a furu. Muso man kan k'a cè bila ka taa furu cè wèrè ma. Min sèbènna I Kòrèntekaw 7:10-11 na o filè: "Minw furulen bè kòni, ne bè nin gèlèya u ma, ne m'a fò de, Matigi de y'a fò, ko: Muso kana fara a cè la. Ni a farala a la, a furubali ka to, wala a ka segin a cè ma. Cè fana kana a muso bila." (Matiyu 19:5-9 filè fana.) Ni denmisèn tè dannabaaw fè, u bè se ka farita dò ta k'o lamò Matigi ye. Dannabaa dòw ye o kè. Ala dubara u ye. Waati dò la gòfèrènama bè sòn ka nònò mugu di ka mògò dèmè ka farita balo. Ka farita minè iko i yèrè den, o ye seereya nyuman ye dannabaliw ye. O bè Ala ka kanuya jira cogo sèbè la.

2. Eglise ka sabatili ko

Ni an b'a fè Ala ka Eglise ka barika sòrò an cèma, dannabaaw bée ka kan ka jija ka Ala

kanminè furu ko la. An bè ko min kalan furu ko la Eglise ta fan fè, an ka kè o ko kèbaaw de ye. Ni hèrè bè sigi an ka gwa kònò, o yèrè na kè seereya nyuman ye dannabaliw ye. U n'a faamu ko kuma minw bè fò dannabaaw ye eglise bon kònò, ko olu tè da la kumaw dama ye. Dannabaaw bè waati min kè u yèrèw ka gwa ni u ka duw kònò, o waati ka ca ni yòròw tòw ta ye. Dannabaaw bè kuma minw mèn eglise bon na, ni u tè taama ka kènyè ni o kuma ye u ka duw kònò, u tèna se ka taama ka kènyè ni o kuma ye kènèma fana. O de kosòn, dannabaa furu ko sabatilen bè yòrò o yòrò, Eglise sabatilen bè o yòrò la fana.

Nyininkaliw:

1. Ala ye furu ko latigè mun ko fila kosòn?
2. Dannabaa denmisènw kalanni kèra jòn ka baara ye?
3. Ni dannabaa ni a muso tè den sòrò, u ka kan ka mun kè?
4. Ni an b'a fè Eglise ka barika sòrò, an ka kan ka mun kè?
5. Ni dannabaa furu ko sabatilen bè, Eglise fana na kè di?

LESON SABA

Ala bè mògò waajibiya ka furu kè wa?

Ayi. Ala tè mògò waajibiya ka furu kè. A fòra I Kòrèntekaw. 7:1 la ko: "A ka nyi cè ni a ma maga muso la." O kòrò ko ni a ma muso furu. Ka se ka to furubaliye, o ye Ala ka nili fèn dò ye. N'o tè, farati b'a la. A fòra I Kòrèntekaw. 7:2 la ko: "Nka walisa jatòya kana kè, cèw bée kelen kelen ka muso furu, muso bée kelen kelen ka kè u yèrèw cè kun." Nin ye ci fòlen ye. Paul y'a fò I Kòrèntekaw 7:9 la fana: "Nka ni u tè se k'o

munyu, (o kòrò ka to furubali ye) u ka furu katuguni ka furu ka fisa nege tòorò ye." O de kosòn, nin yòrò ka kuma b'a jira ko furu tè waajibi ye, nka a b'a jèya ko ni mògò tè furu kè, a kana sòn kakalaya ma fana. Ala bè se ka fanga di mògò ma Ni Senu barika la walisa a kana o ko kè. O bè se ka jatè nili fèn ye o tigi ye walisa a ka se ka a yèrè barika bée don Ala ka baara la. I Körèntekaw 7:32-34.

Dannabali caman ko waajibi don kamalenw ni sungurunw ka tulon kè nyògòn fè ka jè sani u ka furu. Olu ko n'o tè, u na bana sòrò. U ko kakalaya ko bè mògò labèn furu kama. Nin kuma bòra Sitanè fè, a ma bò Ala fè. Ala ye a sago jira mògò saniyalikola. I Körèntekaw 6:18 ko: "A'ye boli jatòya nyè. Mògò bè jurumu o jurumu sifa wèrè kè, o bè a farikolo kokanna la, nka min bè jatòya kè, o bè a yèrè farikolo hakè ta." Cogo o cogo kakalaya ko ni jatòya ko bée ye jurumu ko ye. I Tesalonikekaw. 4:3-5 ko: "Ala sago ye aw saniyalit de ye, ko aw kana jatòya kè, aw bée kelen kelen ka se ka aw farikolo minè saniyalit ni bonyali la, aw kana aw yèrèw bila kakalaya nege ko la, iko siyaw b'a kè cogo min na, olu kòni tè Ala dòn." Dannabaaw ka kan ka u denw kalan nin ko la k'a gèlèya kosèbè. U ka laadili caman di u denw ma furu ko la joona walisa u kana u yèrèw tinyè. A ka fisa ka o ko jèya u ye Ala ka Kuma barika la walisa u kana bin jurumu la. Ni denw bè Ala ka Kuma dòn ka ban ú tèna bin jurumu la ko dònbaliya kosòn. Lasòmili kuma wèrè filè: Efesekaw 5:3-6.

Mògò caman caman banannen bè kosèbè kakalaya kosòn. Bana sifa caman bè se ka mògò minè kakalaya sira fè. Nin banaw tè mògò minè sira wèrè fè ni kakalaya tè. Muso dòw tè se ka den wolo fewu katuguni o bana dò ye u ka bange ko tinyè. Cè dòw barika bè ban o banaw fè. Joli da

juguw bè bò mògò fari la bana dòw kosòn. Dòw kungolo bè tinyè o banaw kosòn. Dòw bè kè fiyentò ye. Ni mògò ye den sòrò k'a sòrò o bana b'a la, o bana bè se ka nò bila a den na. Kanbilali ni Ala ka sariya tinyèni de y'a to, o tòorò nyògòn bè se mògòw ma. An minw kèra dannabaaw ye, an ka kan ka an yèrèw kòlòsi o ko la kosèbè. Ka fara o kan, an ka kan ka an denw kalan o kow la fana. Ala ka Kuma ko an bè dinyè la nka an tè dinyè taw ye. An kana an yèrèw kènyè ni dinyè cogo ye. Galasikaw 6:7,8 ko: "Aw kana aw yèrèw lafili. Mògò tè yèlè bò Ala ma. Mògò mana fèn o fèn dan, a bè o dé suman tigè. Min ye danni kè farisogo ye, o na tolilenya sòrò ka bò farisogo la. Min ye danni kè Ni Senu ye, o na nyènamaya banbali suman tigè ka bò Ni Senu fè.

Nyininkaliw:

1. Furu tè waajibi ye nka mun ka kan ka kòlòsi o la?
2. Ni a fòra i ye ko kakalaya bè mògòw labèn furu kama, i na mun jaabili di?
3. Mun bè se k'a to dannabaa denw tè bin kakalaya la ko dònbaliya kosòn?
4. Kakalaya de y'a to mun bè mògò dòw sòrò?
5. Mògò min bè danni kè farisogo ye, o na mun sòrò?

LESON NAANI

Dannabaaw ka kan ka den nyini u denw ye furu kama cogo di?

Ni dannabaa cè ni a muso ye denw sòrò, u ka kan k'u lamò Matigi la k'u kalan Ala ka Kuma la walisa u fana ka Matigi dòn ka Ala ka sira taama. Ni Ala sònna don dò u denw na se furu ma. Ayiwa,

dannabaa bangebaaw ka kan ka mun kè u denw furu ko ta fan fè? Ala ka Kuma bè laadili di bangebaaw ma ko u ka u denw furu ko nyènabò ka kenyè ni Ala sago ye tilennenya ni saniyal la. An bè se ka kalanba sòrò Ibrahima ni Isaka ko la min na an dèmè ka an yèrè denw furu ko nyènabò ka kenyè ni dannaya cogo ye.

Ibrahima ye denmuso nyini a denkè ye cogo di? Kalan yòrò : Jenèse 24:1-67.

1. Ibrahima jigi tun bè Ala kan ko bée la.

Ibrahima kèra dannaya fa ye ko bée la. A y'a dòn ko ni a bè dannaya kè a denkè Isaka furu ko la, Ala na o ko nyènabò. A dara a la ko Ala na mèlèkè dò ci a ka jònchè nyè k'a dèmè furu ko nyènabòli la. Jenèse 24:7,40.

Ibrahima y'a dòn ko Ala ye layidu ta ale ni a bònsòn ye. O layidu kosòn, ja gèlèya tun b'a fè a den furu ko la. A dara o layidu kuma la. A y'a dòn ko Ala n'a nyèminè ka muso sòrò a denkè ye ka kenyè ni Ala sago ye.

Ala dubara Ibrahima ye ko bée la (Jenèse 24:1). O fana ye dubaba ye. Ala nyènama ka i dèmè ka furu nyògòn sòrò i den ye. Ni Ala ye cè ni muso latigè nyògòn ye nin cogo la, o furu ko bè nyè.

2. Ibrahima y'a latigè ko a denkè tèna dannabali furu. (Jenèse 24:3-4, 37-38).

Nin kèra koba ye Ibrahima nyèna. An y'a faamu mun de fè? An b'a kòlòsi ko a y'a gèlèya a ka jònchè ye kosèbè ko denmuso kana bò Kanakaw cèma, ko olu denmuso si tè bén. Mun kosòn? Katuguni Kanakaw tun ka jugu. U tun bè boliw bato ka ko haramulen caman kè. O de kosòn, a ye a ka

jònchè waajibiya k'i kali Ala la ko a tèna Kanakaw denmuso si nyini a denkè ye, Ibrahima ko ale ka taa a ka so la ka muso nyini a denkè ye a balimaw cèma.

Nin kuma b'a jira ko Ibrahima b'a fè ka Ala kan minè. A t'a fè ka Ala hakè ta wala ka minèli jan da a denkè nyè. Danhabali furuli bè cogo dj. Sitanè ma ka se sòrò mògò kan. Masakè Solomani binni sababu dò tun ye o ye. Nehemi 13:23-27.

3. Ibrahima ye Jehova ka muso nyènatòmòlen nyini a denkè ye.

Jenèse 23:44. Ibrahima b'a fè Ala sago ka kè a denkè furu ko la. A bè jigi da Ala kan k'a ka jònchè ci ni jagèlèya ye. Ala kèra kantigi ye ka jònchè nyèminè walisa a ka se ka Jehova ka muso nyènatòmòlen farafansi ka bò muso tòw cèma. O kèra kabakoba ye. Jònchè ni denmuso sòmògò fila bée bòra a jan na ko Ala ye o denmuso nyènatòmò Isaka ye (Jenèse 24:48-53). O ko jèyara kosèbè fò sòsòli kuma si ma sòrò a la. Denmuso sòmògò sònnna k'a di jònchè ma ka kè Isaka muso ye. O ko kèra barika dali koba ye mògò bée fè. U ye nòrò/da Ala tògò kai katuguni a ye a sago jira a la (Jenèse 24:27).

4. Denmuso ma di cè ma sani denmuso ka nyininka. (Jenèse 24:57-59)

Hali ni denmuso bangebaaw dara a la ko Ala ye Ibrahima ka jònchè nyèminè ka na u fè ka u denmuso nyini Isaka ye, u ma sòn ka denmuso di yòrò nin kelen. Jenèse 24:57 ko "An ka npogotigi wele ka a yèrè nyininka." U ye Rebeka wele k'a fò a ye, ko: "I bè sòn ya taa nin cè fè wa?" A ko: "Ne bè taa." O kuma y'a jira ko denmuso sònnna ka kè Isaka furu muso ye. A b'a jira ko a yèrè dara a la ko Ala ye a furu cè nyènatòmò a ye. A sònnna

Ala sago ma. A kolola a bangebaaw ye, ka kolo Ala fana ye. O b'a jira ko denmuso furu ko ma kè waajibi ko ye.

5. Furu fènw ni nili fènw dira denmuso sòmògòw ma ani denmuso yèrè ma.

Ni jònkè bòra a jan na ko Ala ye Isaka muso nyènatòmòlen jira a la jate, a ye nili fènw bò ka di Rebeka ma. Ni sòmògòw sònna ka denmuso di Isaka ma tuma min na, jònkè ye barika da Ala ye ka nafolo di denmuso sòmògòw ma ka masiri dènw fana di. Jenèse 24:52-53.

6. Ibrahim ye furu ko nyènabòli kalifa Ala nyèsiranbaa ma.

Ibrahim ka jònkè dara a makè ka Ala la kosèbè ka siran a nyè fana. A ma kè nanbara mògò ye ka a yèrè sago nyini furu ko la. A kèra kantigi ye ka Ibrahim kanminè furu ko nyèw bée la. Ibrahim tun bè Ala sago nyini a denkè furu ko la cogo min na, a jònkè fana tun b'a nyini ten. Jenèse 24:12-14, 21, 27, 48.

Ka kènyè ni balimaya cogo ye siya caman cèma balima wèrè bè i den furu ko nyènabò. Ni o balima tè Ala nyèsiranbaa ye, a ka gèlèn. Dannabaa sèbè man kan k'a den furu ko kalifa a bolo. Sitanè bè se ka cogo sòrò o dannabali fè ka i den furu ko nyaami. Hali ni a ka gèlèn balimaya ta fan fè, dannabaa man kan ka sòn a sòmògò dannabaliw ka u sago kè a denw furu ko la. Dannabaa ka kan k'a se ko bée kè walisa a den ka dannabaa furu.

Nynininkaliw:

1. Dannabaa ka kan ka a denw furu ko nyènabò ka kènyè ni mun ye?

2. Dubaba ye min ye furu ko la, o ye mun ye?
3. Mun y'a to Ibrahim ma sòn ka dannabali denmuso nyini a denkè ye?
4. Sani Rebeka ka di Isaka ma, a sòmògòw y'a nyininka mun ko la?
5. Ibrahim ye furu ko nyènabòli kalifa mun sifa mògò ma?

LESON DUURU

An bè se ka kalan jumèn sòrò ka bò Isaka furu ko la?

1. Bangebaaw ka kan ka jigi da Ala ka kantigiya kan.

Kabini u denmisènma, dannabaa ka kan ka Ala deli walisa Ala ka u denw furu ko nyènabò ka kènyè ni dannabaa cogo nyuman ye. U ka dannaya kè ko Ala na u dèmè. U k'a dòn ko Ala bè u kanu ka u denw kanu. U ka da a la ko Ala b'a fè ka u dèmè ka a ka kuma dafa. A ye layidu min ta u ye, a ye o ta u denw fana fè. A tè se ka bò a ka layidu kòròlen kan.

2. Bangebaaw ka kan k'a latigè ko u denw tèna dannabali furu.

U ka u se ko kè walisa den ka dannabaa furu. Kabini fòlòfòlò Ala ye a ka mògò lasòmi ko denw kana dannabli furu. (Dutéròñòmè 7:2-4). Olu minw ye Ala kan bila o la, Sitanè ye se sòrò u kan. U binna ka bò Ala ka nèema la. Jurumuba don. O nyògòn ko bè Ala ni Ni Senu dimi ka Ni Senu duru kasi. O la, dannabaaw ka kan ka a latigè k'a gèlèya kosèbè ko u tèna sòn u denw ka dannabali furu. Ala bè fara o nyògòn mògò kan k'a dèmè.

3. Bangebaaw ka kan ka Ala mògò nyènatòmòlen nyini u den ye.

Bangebaaw ka kan k'u yèrèw kòlòsi nin ko la kosèbè. N'o tè, u na u yèrèw sago la den nyini u den ye. U na miiri nafolo sòròli ko la ka tèmèn Ala sago kèli kan. U na sòn ka ko bénbali caman kè k'a sòrò o si tè Ala sago ye. Nka ni u bë Ala ka muso nyènatòmòlen nyini u denkè ye wala ka Ala cè nyènatòmòlen nyini u denmuso ye, Ala na fara u kan k'u dèmè. Ala bë dusukun dòn. A bë se ka kè ko Ala bë mèlèkè dòw ci ka dèmèli kè furu ko la iko a ye Ibrahim ka jònchè dèmè cogo min na. O furu fana na nyè.

4. Bangebaaw ka kan ka u den nyininka maminèli ko la.

Ni bangebaaw b'a fè den ka mògò dò furu k'a sòrò den tè o tigi kanu, o furu tèna nyè. Kanuya ka kan ka sòrò kònyò cè ni kònyò muso cè. Nyininkali ka kan ka kè ni kanuya fana ye, o kana kè ni kankari dali ye wala ni fariya ye. Nyininkali kun filè nin ye, k'a dòn yala ni den bë sòn ka a maminè furu ka to a fè fò saya la.

5. Furu fènw ni nili fènw ka kan ka di ka kènyè ni cogo bénnen ye

Nili fènw ani furu fènw ka kan ka di denmuso sòmògòw ma. O ye bonyali bénnen ye k'a jira ko denmuso sòmògòw ye konyuman kè u den dili kosòn. Nka denmuso sòmògòw man kan ka kamalen ni a ka sòmògòw sègèn ni nafolo bòli ye ka tèmèn a dan kan. Dannabaaw ka kan ka siran Ala nyè. U ka kan ka nafolo dan tigè ka kènyè ni faamaw ka sariya ye. N'i tèmènna o kan, o ye kanbilali ye ani Ala ko o ye jurumu ye (Romèkaw 13:1-5). Dannabaaw bë se ka u ka kanuya jira nyògòn na nia ko ta fan fè kosèbè. Ni u bë nyògòn kanu, u tèna

furu nafolo caya. U bë na furu fèn bénnen nyini Ala yèrè nyè siran kosòn (Kolosekaw 3:12-17). Nka i b'a sòrò yòrò caman na ko denmuso bangebaaw bë bolo fèn caman ko fò ka fara faamaw ka fôlen kan. O ye ko bénbali ani dusu kasi ko ye. A bë Eglise sègin kò ani a bë Yesu tògò tinyè. O ko tè nòord da Ala tògò kan katuguni a bòlen bë wasabaliya fè kosèbè, o min kèra jurumu ye Ala nyè kòrò.

6. Mògò min bë kè furu ko nyènabòbaa ye, o ka kè Ala nyèsiranbaa ye.

Minèli jan dò wèrè bë da dannabaaw nyè. Siya dòw cèma, dannabaaw ka sòmògòw bë u den furu ko nyènabò. Ayiwa, ni o sòmògòw ye dannabali ye, gèlèya bë se ka bò o la. Dannabali bë se ka Ala sago farafansi wa? Dannabali bë Ala sago nyini wa? Ni balima dannabali bë furu ko nyènabò, waajibi don a ka faamu ko bangebaaw ani denw tèna sòn den ka dannabali furu. Denw ni u bangebaaw ka kan k'u ja gèlèya Matigi la ka jò u ka dannaya jigi kan kosèbè. Den kòni man kan ka karaba ka taa dannabali fè. Ka kènyè ni faamaw ka sariya ye fana, karabali ani waajibiya tè se ka kè furu ko la tun.

Cogo o cogo, min ka fisa dannabaa ma kosèbè, o ye nin ye ko den furu ko nyènabòbaa ka kè dannabaa sèbè ye. O tigi na sòn ka bangebaaw sago kè ka dannabaa nyini u den ye.

Nyininkaliw:

1. Bangebaaw ka kan ka Ala delili daminè u denw furu ko la tuma jumèn?
2. Bangebaaw ka kan ka mun latigè fòlò?
3. Bangebaaw ka kan ka mun sifa mògò nyini u denw ye?
4. Bangebaaw ka kan ka u denw nyininka mun ko la?
5. Mun ka fisa dannabaa ma furu ko nyènabòbaa ta

fan fè?

LESON WOORO

Labènni ko furu kama

Kalan yòrò dòw: Ntalenw 31:10-31; Jenèse 2:23-24;
Efesekaw 5:25; Ntalenw 5:18;
I Pière 3:1-7; I Timote 5:8;
Heburuw 13:4.

1. Dannabaa ka kan ka a furu nyògòn nyènatòmò cogo di?

Dannabaa ka kan k'a yèrè nyininka fòlò. Ne b'a fè ka min furu, o ye dannabaa sèbè ye wa? A bè Matigi dòn Kisibaa ye tinyè la wa? A kèra dan fèn kura ye wa? Kitabu ko: "Aw kana don dannabali fè u ka tònnajiri bënbaliw kòrò." (2 Kòrèntekaw 6:14). Nin kuma bè kenyè ni furu ko ye fana. Cè man kan ka muso nyèda cènyè dama filè. Muso fana man kan ka cè kòkana cènyè dama filè. Mògò dòw cè ka nyi nka u son man nyi. U ka kewalew ka jugu. Mògò minw mènna Ala sira la dòoni, olu dòw bè se ka laadili nyuman di kamalenw ni npogotigw ma walisa u ka mògò nyuman nyènatòmò. Dannabaa ka kan ka a furu nyògòn kanu. Furu kana kè ni Ala deliliba ma kè o ko la. Ala bè a sago jira an na ui an b'a deli ni an dusukun bée ye. Ala bè a sago jira an na a ka Kuma fè. O de kosòn, a ka fisa ka Kitabu yòròw kalan kosèbè walisa Ala sago ka jira i ka furu ko la. Ala sago ni a ka Kuma tè nyògòn sòsò abada.

2. Kamalen ka kan k'a yèrè nyininka sani a ka muso furu. (Tite 2:6)

1.) Ne bè sòn Ala ka a sago jira ne la ni ne bè furu muso nyènatòmò tuma min na wa?
Ntalenw 3:5,6.

- 2.) Ne bè sòn ka muso kelen furu ka miiri ale kelenpe ko la wa? I Kòrèntekaw 7:2-5.
3.) Ne bè sòn ka baara kè kosèbè walisa ne ka se ka ne muso mago nyè wa? I Timote 5:8.
4.) Mògò bè se k'a jigi da ne kan wa?
Ne ye kantigi ye wa?
5.) Ne saniyalen don wa? Ne bè ne ko don o don wa? Ne ka finiw jèra wa? Ne ka so saniyara wa? Ne ka kuma saniyalen bè wa?
6.) Ne bè sòn ka ne farisogo kolo kosèbè sani ne ka furu kè walisa ne kana maga maminè muso la sani furu ka kè wa? 2 Timote 2:22; Heburuw 13:4.
7.) Ne bè sòn ka ne muso kanu ka to a fè hali ni Ala tè den dò di an ma wa? Romèkaw 7:2; I Kòrèntekaw 7:10,11.
8.) Ne dusu bè bò joona wa? I Kòrèntekaw 13:5.
9.) Ni Ala ye denw di an ma, ne bè sòn ka kè nyèjirabaa sèbè ye, ka to ka Ala ka Kuma fò u ye wa? Dutérònòmè 6:4-7; Ntalenw 22:6.
10.) Ne bè sòn ka ne muso kanu k'a bonya ka sòn ka ne denw kalan walisa olu fana k'u ba bonya wa? Efesekaw 5:28,29; 6:1.

Nyininkliw:

1. Sani a ka furu kè dannabaa ka kan k'a yèrè nyininka mun ko la?
2. Furu man kan ka kè ni mun ma kè o ko la fòlò?
3. Ala sago bè jira an na yòrò jumèn furu ko la?
4. Kamalen ka kan k'a yèrè nyininka mun ni mun ko la?

LESON WOLONWULA

Npogotigi ka kan k'a yèrè nyininka sani a ka cè furu.

(Hali muso minw bè cè bolo ka ban, olu fana bè se k'u yèrè nyininka nin kow la ka u yèrèw

cogo lajè.)

- 1.) Ne ko bè se ka diya ne cè ye cogo di?
I Pière 3:3-5.
- 2.) Ne bè sòn ka ne farisogo kolo walisa ne
kana cè si dòn sani ne ka furu cè ma wa?
Heburuw 13:4; 2 Timote 2:22.
- 3.) Ne bè sòn ka ne jigi da ne cè kan ka kè a
dèmèbaa ye wa? I Kòrèntekaw 13:4-7.
- 4.) Ne bè sòn ka to ne cè fè hali ni Ala ma
den di ne ma wa? Romekaw 7:2; I Kòrèntekaw
7:10,11.
- 5.) Cè ka kan ni min ye, ne bè sòn o ma hali
ni denw bè fara nyögòn kan joona wa?
I Kòrèntekaw 7:3-5.
- 6.) Ne bè ne ko don o don wa? Ne ka fini jèra
wa? Ne ka kuma saniyalen bè wa?
- 7.) Ne bè sòn ka to ne ka so ni ne ka du kònò
saniya walisa ne cè kana maloya wa?
Ntalenw 31:10-31.
- 8.) Ne bè jija ka muso ka baaraw bée dòn
kosèbè wa?
- 9.) Ne bè sòn ka ne cè magow bée nyè ka a kan
minè wa? Efesekaw 5:22-24; Ntalenw 31:15.
- 10.) Ni Ala bè denw di an ma, ne na kè
nyèjirabaa sèbè ye u nyèna wa? Ne na u
kalan Ala ko la ka taa ni u ye nè fè
Eglise bon na wa?
- 11.) Ne bè sòn ka ne denw kalan ko u ka u fa
bonya wa? Matiyu 15:4; Eklisode 20:12.
- 12.) Dannabaa kònò muso baara ye mun ni mun
ye? I Timote 5:10,14.

Kònò don ko:

Mògò man kan ka kònòba kè fò ka dama
tèmèn. Mògò dòw bè u ka wari bée ban fini ni
dumuniba sani la fò bérè tè to u bolo k u ka gwa
sigi. Min bè se ka u yèrèw mago nyè, o tè sòrò u
bolo tun. U bolo lankolon bè to. Mògò kana nyini

furu siri kun ko. A bè siri Eglise bon kònò
walisa a ka kè seereya ye. Ala bè a ka kanuya
jira a ka mògòw ta fan fè. Ala sago ye min ye
furu ko la seereya fana bè kè. Furu siri kun
Eglise kònò, o tè ka i yèrè bonya k'i yèrè jira
ko i sera ka wari caman bò i ka kònòyò ko la.

Furu bè siri tuma min na, npogotigi ni a
furu cè bè layidu ta nyögòn ye ko u na to nyögòn
fè kabini o don na, ka kè makaritigwi ni
dannatigwi ye, ka nyögòn minè konyuman, ka nyögòn
mara, ka nyögòn kanu, ka nyögòn bonya, bana ni
kènèya la, sègèn ni lafiya la. O layidu bè ta
Ala ni mògòw nyè kòrò. O la, nin kèra koba ye, o
kunna doni ka bon haali. Sani furu don ka se,
kamalen ni npogotigi ka kan ka miiri nin ko la
kosèbè ka Ala deli fana walisa u ka fanga sòrò a
fè ka o layidu mara fò saya la.

Kònò dumuniba min bè labèn furu kèlen kò,
o bè se ka kè nyagaliba tuma ye. Kitabu ko an ka
an hakili to o la ko fèn o fèn bè kè, o bée ka kè
walisa nòorò ka da Matigi tògò kan. Dumuniba túma
fana ka kè seereya tuma ye dannabaliw nyèna. A/ka
kè nyagali tuma ye dannabaaw bée ye, foyi kana kè
min b'a to jurumu ko bè don o ko kelenw la k'a
tinyè.

Ala y'a latigè ko cè ni muso ka furu kè
(Jenèse 2:18). Ala b'a fè jènyögònja sèbè ka kè u
cè. O de kosòn, minw bè nyögòn furu, u fila bée
ka kè mògò mòlenw ye farisogo ta fan fè ani
hakili ta fan fè. Ni u la dò tora denmisènya la,
jènyögònja sèbè tèna se ka kè o cè ni o muso cè.
Minw bè sòn ka u ta furu siri ka kènyè ni Ala ka
Kuma ye, siga t'a la, Ala na duba o furu ye.

Nyininkaliw:

1. Npogotigi ka kan k'u yèrew nyininka mun ni mun ko la?
2. Furu bè siri Eglise bon kònò walisa a ka kè mun ye?
3. Npogotigi ni kamalen bè mun ta nyògòn ye furu siri tuma la?
4. Furu ko bée ka kan ka nòorò da jòn kan?
5. Minw bè sòn ka u ka furu siri ka kènyè ni Ala ka Kuma ye, mun na kè olu ka furu ko ye?

LESSON SEGIN

Mògò ka Gwa ko

1. Mògò ka gwa ye mun ye?

Mògò ka gwa kèra a ka sigi yòrò ye. O fana bè kè a ka so ye. Bon ye i ka gwa ye wa? Ayi. Yòrò jalan tè se ka wele gwa. Gwa bè sòrò yòrò min na, o filè nin ye: cè ni a muso ni a denw bè jè ka sigi yòrò min na nyògòn fè, o don. Waati dò la mògò wèrèw bè fara u kan iko bangebaaw kòròlen dò wala sòmögòw dò.

Dannabaaw ka gwa bè se ka kè hèrè yòrò ye. A bè se ka kè seereya ye dannabaliw cèma. Nka ni dusu dimi ni sòsòli ani nenili kan bè bò gwa la waati caman na, o ye seereya nyuman ye wa? Dannabaaw mago bè Yesu la kosèbè u dusukunw na walisa u ka gwa ka kènyè ni Ala sago ye.

2. Fòlòfòlò gwa tun bè cogo di?

Fòlòfòlò gwa tun bè cogo min na, o ko bè fò Jenèse 2:8-25 la. Ala yèrè ye o sigi yòrò dila. A dafalen tun bè kosèbè. Eden nakò tu tun don. Hadama ni Hawa mago tun tè sigi so la. Tòoro sifa si tun tè yen. Funteni tun tè yen. Nènè tun tè yen. Sanji tun tè yen. Fèn jugu tun tè na u kama

iko waraw wala saw. Nsonw tun tè yen. Jurumu tun tè yen. Sòsòli ni nenili fana tun tè yen. Nka jurumu nana ka don u dusuw la. O de kosòn, o yòrò nyuman tinyèna. Kanbilali ye u ka so tinyè ka tòorò lase gwa ma. U den fòlò ye a dògòkè faga. Hali bi, a bè kè o cogo la. Jurumu ni kanbilali bë se ka an ka gwa tinyè.

3. Gwa kèra jè ye min nafa ka bon haali.

Jè caman bè dinyè la, Eglise jè bè yen. Ekole jè bè yen. Fanga jè bè yen. Nka jè min nafa ka bon kosèbè ni tòw bée ye, o ye gwa ka jè ye. Mun na? Ala ye o jè dila ka kè dinyè jèw bée la fòlòta ye. Jè caman wèrè bòra gwa jè la.

Gwa ko bè se ka suma ni mun ko ye ? A bè se ka suma ni jamana ko ye. Denw fa ye presidan ye. Denw bamuso ye presiden ka kankòrò sigi ye. Olu bè nyògòn dèmè ka gwa mara konyuman walisa denw ka sigi nyògòn fè hèrè la. Olu ye tòn minw sigi, u bè denw kalan o la walisa u ka ko bennènèw kè ka kanminèli kè. Ni denmisènw bè kanminèli dege u ka gwa kònò, u na sòn ka u ka ekole karamògò kan minè, ka u ka Pastèrè kan minè, k'u ka jamapa tònw taama. Ntalenw 22:6.

Gwa ko bè se ka suma ni ekole ye fana. Denmisènw kèra ekole denw ye. Bangebaaw kèra karamògòw ye ka denmisènw kalan don o don. Ni fa ni bamuso bè kewale nyumanw kè, denmisènw bè kewale nyumanw dege u fè, k'u kè cogo dòn. Ni bangebaaw bè kojugu kè denmisènw nyèna, denmisènw bè tugu u nò ka kojugu kè cogo dege. Denw bè u bangebaaw cogo ta. O de kosòn, denw bè kalan min sòrò gwa la, o kèra kun ko belebeleba ye bangebaaw kun.

Nyininkaliw:

1. Mògò ka gwa bè sòrò yòrò jumèn na?

2. Jòn ye gwa fòlòfòlò sigi?
3. Mun ye gwa fòlòfòlò tinyè?
4. Jè min nafa ka bon ni dinyè jè tòw bée ta ye, o ye jumèn ye?
5. Ni denmisènw bè kanminèli dege u yèrè ka gwa kònò, u na jòn fana kan minè?

LESON KONONTON

Gwa sifa fila bè dinyè la.

1. Dannabaa ka gwa

Cè ni muso minw kèra dannabaaw ye ka u furu siri Eglise kònò, olu ye dannabaa gwa daminè ye. Cè ni muso minw tuubira Yesu ma k'a sòrò u tun furula ka ban olu ka gwa fana ye dannabaa gwa ye. Dannabaa gwa cogo filè nin ye: Yesu Krisita sigilen bè yòrò min na, a bè bonya yòrò min na ani a kan bè minè yòrò min na, o don. Cè kelen ni muso kelen bè o gwa la. Don o don u bè Ala ka Kuma kalan ka Ala deli nyògòn fè. Ko dòw bè u ka gwa la min bè u ka gwa nyè kosèbè. O dòw filè ninw ye:

Kanuya - Kolosekaw 3:12-15

Tilennenya - I Kòrèntekaw 1:30

Dannaya ni jagèlèya - Matiyu 7:24-27

Hèrè ni hakili sigili - Romèkaw 8:28

Jigi - I Tesalonikekaw 4:13-14

Jènyògònnya - I Yuhana 1:7

Jatigila nyuman - Romèkaw 12:13

Ni kanbilali donna an ka gwa la, o fèn nyumanw bèe bè tinyè.

2. Dannabali ka gwa

Waati camen na, an bè nin fèn nyògòn w sòrò dannabali ka gwa la:

Jow ni boliw	Nenili
Su kòròw bato yòrò	Dangali
Laadawkòròw	Dòlò minli
Muso caman cè kelen kun	Sòsòli
Nyamògò denw	Kèlè ni kèlèya
Jatòya ni kakalaya	Salabaatoya

Waati dòw la, ko minw bè sòrò dannabaliw ka gwa la, olu bè se ka don cogo nyini dannabaaw ka gwa la fana. Dannabaaw ka kan k'u yèrèw kòlòsi kosèbè o fèn juguw bèe ma walisa Sitanè kana don yòrò sòrò u ka gwa la ka tinyèni kè.

An bè Ala tanu katuguni dannabali ka gwa bè se ka yèlèma ka kè dannabaa ka gwa la Yesu tògò barika la. Ni mògò dò bè sòn k'a yèrè di Yesu ma, a ka kèwale nyumanw bè yèlèma. Jurumu tè caya a ka gwa kònò. Kèwale nyumanw bè kè yen Ni Senu barika la. O gwa bè kè gwa kura ye katuguni Yesu ye cè ni muso kè da fèn kuraw ye.

Hali ni fèn tè an bolo nin dugukolo kan, an na so nyuman sòrò sankolo la don dò ni an bè to kantigiya la ka tugu Yesu nò fo saya la. Fèn caman wèrè bè fò Jirali Kitabu sura 19 fo 22 la, o kow ta fan fè.

Nyininkaliw:

1. Jòn ni jòn ye dannabaa gwa ye?
2. Dannabaa gwa cogo bè di?
3. Ko minw bè dannabaa gwa nyè, olu ye jumèn ni jumèn ye?
4. Ko minw bè sòrò dannebli gwa la, olu bè se ka don cogo nyini yòrò jumèn na?

5. Ni Yesu ye cè ni muso kè da fèn kuraw ye, u ka gwa na kè di?

LESON TAN

Dannabaa gwa mògòw cogo bennèn ko.

1. Cè dannabaa cogo bennèn filè nin ye:

1. A ka nòrò a muso la. A ka a fa ni a ba bila ka sigi yòrò labèn ale ye ni a muso. Jenèse 2:23,24. Dannabaa cè kana sòn muso ka sigi a ba fè. O ma bèn Ala sago ma. Nin kèra mògòw ka laada ye, o tè Ala ka ci fôlen ye. Nin ko ka kan ka nyènabò ka jèya kosèbè ka faamu sani furu ka kè.
2. Cè ka nyagali a muso ko la. Ntalenw 5:15-21; I Körèntekaw 7:2-5.
3. Cè ka a muso kanu iko Krisita ye Eglise kanu, iko a yèrè farisogo, iko a yèrè kun. Efesekaw 5:25,28,33.
4. Cè k'a muso bonya. I Pière 3:7.
5. Cè k'a muso minè ni hakilitigiya ye, k'a mara. I Pière 3:7.
6. Cè k'a yèrè sòmògòw mago nyè. I Timote 5:8.
7. Cè k'a denw kalan Ala ko la. Dutèrònòmè 6:6,7.

2. Muso dannabaa cogo bennèn filè nin ye:

1. Muso k'a cè bonya k'a kan minè. Efesekaw 5:22.
2. Muso ka nòrò a cè la. Jenèse 2:24; 3:16. O kòrò ko mugó ka kan ka to a cè kòrò, a kana bò a kòrò tuma o tuma ka taa a ka dugu la. A fana bennèn tè ko a ka sigi a biranmuso fè. A ka nòro a cè la.
3. Muso ka kè dannamògò ye, ka kè mògò yèrè majigilen ye. I Timote 3:11; Ntalenw 31:30.

4. A ka kan k'a cè ni a denw mago nyè konyuman. Ntalenw 31:27.

5. A ka kè kantigi ye a cè ta fan fè. A kana sòn a ka sòmògòw k'u sen don ale ni a cè ka ko la. A sòmògòw k'a faamu ko a jigi bè a cè kan kosèbè, ko a nòrdlen bè a la fo saya la. Ntalenw 31:11,12.

3. Den dannabaaw cogo bennèn filè nin ye:

1. U ka kan k'u fa ni u ba bonya. Ekisode 20:12; Matiyu 15:4.

2. U ka kan ka u bangebaaw kan minè. Ntalenw 1:8; Efesekaw 6:1.

3. Den minw ye kanminèli kè olu filè nin ye:

1. Yesu - Luka 2:51
2. Samuèl - I Samuèl 3:-9
3. Yusufu - Jenèse 47:12; 37:1-4.
4. Dawuda - I Samuèl 22:3; 16:10-13.

4. Den minw ye kanbilali kè olu dòw filè nin ye:

1. Kaèn - Jenèse 5
2. Absalon - 2 Samuèl 13:29

Nyininkaliw:

1. Ala ko cè ka nòrò a muso la ani muso ka nòrò a cè la. Laada minw tè bèn o kuma ma, olu jumèn de bè mògòw fè bi?
2. Cè dannabaa ka kan ka fèn minw kè a furu ko ta fan fè, i ka olu la naani sèbèn.
3. Muso dannabaa ka kan ka fèn minw kè a furu ko ta fan fè, i ka olu la saba sèbèn.
4. Den dannabaaw ka kan ka fèn minw kè u bangebaaw ta fan fè, i ka olu la fila sèbèn.

LESON TAN NI KELEN

Bangebaaw dannabaaw cogo bennèn filè nin ye u ka denmisènw ta fan fè.

U ka to nyògòn fè ka denw lamò Matigi ye Ala nyèsiran na. Dannabaa dòw bè ko dò kè min kèra kojugu ye u ta fan fè. U bè sòn u den dò ka bò u kòrò ka taa sigi u ka sòmògò dannabali dò fè. Waati dò la, ekoli taali bè kè sababu ye. Den bè waati jamanjan kè dannabaliw cèma ten. U bè fèn minw ye ka fèn minw mèn, ani u bè u bolo don kèwale minw na, olu bée ye sababu ye u ka kojugu dege. Dannabaa man kan ka sòn nin ko la fewu. Ni a bè den don dannabali bolo, a bè iko a y'a don Sitanè bolo katuguni o tigi kèra Sitanè ka jòn dò ye, a bè Sitanè ka ciw kè. Ekole ka nyi kosèbè, nka a bè mun nyè den ma ni a hakili bè bonya k'a sòrò a bè bòndò a ni la. Dannabaa min bè sòn nin ko nyògòn ma, a bè sòn jurumu ma. Nin verse ka kan ka kalan: Dutérondòmè 4:9; Ntalenw 22:6; Esayi 28:9. Efesekaw 6:4; Kolosekaw 3:21.

Dannabaa gwa mògòw ka kan ka Ala deli nyògòn fè.

Dannabaaw bée ka kan ka waati dò bila Ala delili ye don o don. Ala batoli don. Ala ka Kuma bè kalan, delili bè ke.

1. Mun kosòn a ka nyi dannabaa gwa ka delili kè nyògòn fè?

Ka delili kè nyògòn fè don o don, o bè mògò ni kuraya. A bè fanga di a ma ka se ka Yesu sira taama sèbè la. Delili bè cè ni muso dèmè u ka furu don layidu talen marali la. Jènyògônya bè sabati delili fè. Dimiya wala farali ko tè se ka tò u ni nyògòn cè ni u bè Ala deli nyògòn fè cogo bennèn na. Mògò dò y'a fò ko dannabaa gwa minw bè jè ka delili kè nyògòn fè, jènyògônya fana bè to u ni nyògòn cè. I Pière 3:7 laban.

2. Delili bè se ka kè cogo min na, o file nin ye.

Dannabaa cè ni muso ka kan ka delili daminè nyògòn fè kabini u furu don yèrè. Don o don u ka jè nyògòn fè ka Ala ka Kuma yòrò dò kalan ka Ala deli. Ni denmisènw bè u fè, kabini o denw kalifa tuma u ma, olu fana ka jè u fè ka nin batoli kè don o don. Gwa la mògòw bée ka kan k'a kè nyògòn fè:fa ni ba ani denw. K'u tò batoli la beiti dò bè se ka da walisa denw ka u dege. Waati dò la kunfè kalan bè se ka kè walisa denw ka Ala ka Kuma dòn kun fè. Gwa la mògòw minw bè se ka kalan kè, olu ka Kitabu verse dò kalan. Ni delili bè kè tuma min na, delili kana janya ka dama tèmèn walissa denw kana sègèn. A ka kè nyagali tuma ye. Nin waati kana kè kòròfòli waati ye ka denw kòròfò. Ka daminè u si san saba nyògòn na, denw bè se ka daminè ka Ala deli cogo dege. U bè se ka delili daminè ni barika dali ye Ala ka nyumaya kosòn.

Waati kelen tè yen ka nin delili kè nyògòn fè. A bè se ka kè sògòma da fè, wala tile gwan fè, wala wula fè. Waati min hènna i ka gwa ma, i ka o latigè. Min ka gèlèn, o filè nin ye:delili ka kan ka kè don o don. Sòoni aw n'a ye ko aw bè deli o la fò denw yèrèw n'a faamu ko delili ko kèra koba ye min tè se ka to yen. I ka baara man kan k'i bali nin gwa la batoli tuma la.

Waati dò la, fa ni ba bè na delili kè u dan na ko gèlèn dò ko la. Delili bée tè kè gwa la batoli tuma la.

1. Nyininkaliw:

1. Dannabaa dòw bè mun sifa kojugu kè u denw ta fan fè?
2. Mun konyumanw bè bò a la ni dannabaa gwaw bè Ala deli nyògòn fè?
3. Dannabaa cè ni muso ka kan ka Ala deli ko

damihè u ka gwa la tuma jumèn?
4. Dannabaa gwa ka kan ka batoli kè ka Ala deli nyògòn fè waati jumèn na?

LESON TAN NI FILA

Denmisènw kalan ko

Ni mògò dò tè sòn ka dumuni di a den ma, an b'a fò ko o tigi ye mògò jugu ye. Ayiwa, denmisèn ni fana mago bè dumuni la. An fana ka kan k'an janto a ni balo ko la. Dannabaaw caman bè yen, olu tè u ka denw hi balo ko jate. Ala ka Kuma min bè u ni balo, u tè o di u ma. Den ka kan ka kalan cogo di?

1. An ka Ala ka Kuma di u ma k'u kalan o la. An ka u dèmè ka kisili ko faamu joona walisa u ka tuubi Yesu ma. I bè se ka Bible ko kelenw dò jira u la iko dinyè da ko, wala Hadama ni Hawa binna jurumu la cogo min na, wala Nuhun ko, wala Ibrahim ni Isaka ko, wala Yusufu ko, ni Samuèl ko, ni Danièl ko, ni Dawuda ko, ani Yesu gengen ko ni a kununli ko, ni Layidu Kura ko kèlenw caman iko Yesu ka kabako kèlenw.

2. An ka an denw kolo walisa u ka kanminèli dege joona. An kana nkalon tigè k'a fò ko ni u bè ko dò kè an na u bugo k'a sòrò an tè an ka kuma fòlen dafa. An kana den bugo ni fariya ye k'an dimilen to. An ka u kolo kanuya la k'u bugoli kum jira u la walisa u k'o ko dabila. An ka u waajibiya ka kanminèli kè. Ni u tè an kan minè, u na se ka Ala ka Kuma minè cogo faamu cogo di? A na gèlèya u ma kosèbè. Ntalenw bè fèn caman fò an ye kololi ta fan fè. Ntalenw 22:6; 22:15; 20:11; 13:24; 3:12.

3. An k'an denw kalan ko u ka baara kè kosèbè.
I Timote 5:8. Ni an yèrè bè sòn ka baara kè kosèbè, den na an cogo filè ka baara kè iko an b'a kè cogo min na. Nka ni an kèra salabaatow ye, olu fana na kè an bonyögòn ko de ye. Ka fara o kan, an ka denw kalan ko u k'u bolo fènw mara konyuman ko u ka u bangebaaw bolo fènw fana kòlòsi, u kana u tinyè gwansan. An ka u dèmè ka wari ko faamu ko u kana wari tinyè gwansan. An fana k'u dèmè k'a faamu ko farisogo saniyali fana ka nyi.

4. An k'a denw kalan ko u ka u tègèw labila ka mògòw bonya fana. An k'a jira u la ko u ka nili fènw minè ni bolo fila ye, ko u ka fò "barika" ni mògòw bè fèn dò di u ma. U kalan ko u ka maakòròbaw bonya k'u dèmè. U kalan k'u ka kewale nyumanw kè katuguni Yesu ye an kalan ten. An kana sòn denw ka mògòw nenì. Ni olu bè nin kow kè, olu ni dannabaliw ka denw na kè cogo kelen na, o min fana tè kè seereya nyuman ye. I ka denw kalan ko u kana mògòw wèrèw ka fènw ta. U kana nkalon tigè. I ka jurumu kewale juguw faranfasili jira p la ko nin kow man di an Sankolola Fa ye.

5. An yèrèw kana nkalon fò u ye de! Hali ni an b'a fè k'u nege ka ko dò kè, an kana nkalon tigè u ye. An k'u kalan ko u k'an kan minè hali ni an ma u nege. N'an tè tinyè fò u ye ko misènw ta fan fè, u tèna da an na n'an b'a fè ka kuma u fè kobaw ta fan fè. U fana na nkalon tigè mògòw ye katuguni an y'u kalan o la. O de y'a to, an ka tinyè fò tuma bèe ka kenyè ni Ala ka ci fòlenw ye.

Ala ye a ka Kuma di an ma k'an dèmè k'an ka ko bèe nyènahò. O ja, an ka furu ko ni an ka gwa ko ka kan ka kenyè ni Ala ka Kuma ye. An ka kan ka jika kosèbè nin kow ta fan fè walisa an ka kow

bèe ka kènyè ni Ala sago ye. An k'an denw fana lamò ka kènyè ni Ala ka Kuma ye. N'o kèra, an so na kè seereya nyuman ye dannabaliw cèma. Mògò caman tè sòn ka Ala ka Kuma lamèn, nka u bè an cogo filè don o don. Nin mògòw bée kèra an ka kun ko ye. K'an to ka Ala ka Kuma dafa, an na kèwale nyumanw jira u la ani o kèwalew fè, u na Yesu cogo ye an na. Ala na duba an ni an ka gwa ye kosèbè ni an sònna k'a kanminè.

Nyininkaliw:

1. Mun kosòn a ka nyi ka an denw waajibiya ka an kan minè?
2. Ni an bè an denw kalan ko u kana nkalon tigè, an bangebaaw ka kan ka mun kè fana?
3. Hali ni dannabaliw tè sòn ka Ala ka Kuma lamèn, u na mun filè an dannabaaw ka gwaw la don o don?

LESON TAN NI SABA

Ko minw bè furu tinyè, olu filè nin ye!

FURU SA KO...

Fèn kelen bè yen, dannabaa ka kan k'a hakili jigi o ko la kosèbè. Ni cè bè muso furu, Ala sago don ko u furulen ka to fò saya la. Romèkaw 7:2 filè. Ni cè sara, muso bè se ka furu cè wèrè ma. Nka dannabaa man kan ka miiri a la hali dòoni ko ni a muso ko man di a ye, a bè se ka muso bila ka dò wèrè ta. Muso fana, a sirilen bè a cè la a si tilew bèe la. Ni muso banana wala ni cè banana, a tè jò di mògò ma ka furu sa. Ni cè

wala muso banana, a furu nyögòn ka kan ka Ala deli o ko la. Ala bè se k'a dèmèbaa mago nyè. Cogo o cogo, cè man kan k'a fò ko a na muso filananan ta katuguni muso fòlò man kènè. Yesu y'a fò ko: "Mògò o mògò bè a muso furu sa ka dò wèrè furu, o bè jatòya kè. Min bè muso furu salen furu, o bè jatòya kè," Luka 16:18.

Dannabaa ka kan ka furu sa ko faamu ka kènyè ni Bible kalan cogo ye. Siyaw bée ye furu sa laadaw sigi. Adòrò dannabaa na miiri a la ko a na a furu sa ka kènyè ni a yèrè ka siya ka laadaw ye. Ni a t'a fè k'a yèrè lafili k'a yèrè mabò Ala la, a k'a yèrè kòlèsi kosèbè. Matigi Yesu y'a fò Yahutuw ye ko u ka furu sa tòn sigilenw bòra u ka dusukun gèlèya la, "nka kabini fòlòfòlò o tun tè kè!" Matiyu 19:7,8. Ala ye furu fòlòfòlò min siri ni a ye Hawa di Hadama ma tuma min na; a tun tè Ala kònò ko o furu na se ka sa de! Yesu fana y'a fò ko: "Ala ye min kè kelen ye, mògò kana o fara." Matiyu 19:6. A sèbènnen bè Malaki 2:16 la ko: "Katuguni furu sa ko man di ne ye fewu, Jehova, Israël ka Ala ye o fò."

Mògò min kèra dannabaa ye tinyè la, a kèra dan fèn kura ye, fèn kòròlen tèmènna. 2 Korentekaw 5:17. O fèn kòròlen la dò de ye miirili cogo kòrò ye furu sa ko ta fan fè. Hali bi ni an ko an na ko dò kè min tè diya Ala ye, an tè Ala sòsò wa? Furu sa ko ma kè fèn dògòmani ye Ala nyè kòrò de! Cè man kan ka teriya ka muso furu sani a ka Ala delili caman kè. A fana ka miiri kosèbè yala ni ale ni a muso na bèn nyögòn ma kosèbè. Furu tè tulon ko ye Ala nyè kòrò.

Ni muso bè dannabaa fè ka ban, a ka kan ka a latigè a yèrè kònò ko cogo o cogo, a tè sòn ka furu sa. O la, cè ni muso ka kan ka Ala deli nyögòn fè walisa u fila ka bèn tuma bée. Ni kuma donna u ni nyögòn cè, u ka yafali deli nyögòn fè.

Hali waati dò la ni mògò bè miiri ko a ma fili, a ka fisa a k'a yèrè majigin ka yafali nyini bèn kosòn. Ni cè ni a muso kèìela, ni muso bolila, cè ka kan k'a fò Eglise cèkòrdòbaw ye walisa u ka ale ni a muso dèmè ka bèn sòrò u ni nyogòn cè. A ka to an kònò ko furu sa ko man di Ala ye. Cogo o cogo an ni an muso ka bèn. Ala bè nèema di walisa o ka se ka kè.

Nyininkaliw:

1. Ka kènyè ni Ala ka Kuma ye, dannabaaw furulen ka to fò tuma jumèn?
2. Mun kow bè se ka mògò sòrò ni u bè a nege ka a ka furu sa?
3. Ni an b'a fè an ka furu ka nyè, an ka kan ka mun kè sani ka furu kè?
4. Ni dannabaa muso bolila, dannabaa cè ka kan ka mun kè?

LESSON TAN NI NAANI

Ko minw bè furu tinyè, olu filè nin ye:

Jatòya ni kakalaya ko:

Jatòya ni kakalaya fila bète bète kuma ko kelein kan. O ko filè nin ye: cè ni muso ka jè nyogòn fè ka nyogòn si dòn k'a sòrò Ala ko o kana kè. O bè se ka wele "jè bènbali". O bè se ka wele "furu tinyèni". Ni cè ni muso bè jè nyogòn fè k'a sòrò u ma furu nyogòn ma, o ye kakalaya ye. Hali ni dinyè t'a jate ten, dannabaaw ka kan k'a fasmu ko cè ni muso man kan ka jè nyogòn fè sani u ka furu kè. Nin ye Ala sago ye walisa furu saniyalen ka to. I Kòrèntekaw 6:18; I Tesalonikekaw 4:3-5; Efesekaw 5:3-6.

Ni maminèlenw bè jè sani ka furu siri, u bè sariya tinyè ani ka kènyè ni Ala ka Kuma ye, u bè kakalaya kè.

Furu kèlen ko, fèn min bè furu tinyè o ye jatòya ye. Matiyu 19:9 ni 5:32. Ka kènyè ni I Kòrèntekaw 6:16 ye, ni cè wala muso bè jatya kè, a bè i n'a fò a ni a jènyogòn ye farisogo kèlen ye. O kòrò, a bè iko u furulen bè nyogòn ma. O de kosòn, Ala bè jatòya ni kakalaya jalaki kosèbè kosèbè. O ye hakè belebele ye o muso wala o cè ka furu nyogòn ta fan fè. O ye hakèba ye i yèrè farisogo ta fan fè fana. I Kòrèntekaw 6:18. O la, a sèbènen bè I Kòrèntekaw 6:9-10 na ko: "Aw ma dòn ko kojugukèlaw tèna Ala ka masaya sòrò wa? Aw kana aw yèrèw lafili. Kakalaw o, boli sònnaw o, jatòw o... olu si tèna Ala ka masaya sòrò." Efesekaw 5:5-6 bè o kèlen fò: "Aw kana to mògòw ka aw lafili ni kuma fu ye, k'a masòrò o kow de b'a to Ala ka dimiya bè se kanbilaliw denw ma." Ala ka dimiya bè to jatòyakèla kan. Jatòya bè se ka furu tinyè ka dannaya sumaya ka tinyèniba kè.

Ayiwa, nin kuma file: Ni muso bolila ka taa cè wèrè fè ka sigi a fè k'a ka furu tinyè, o muso ka cè ka kan ka mun kè? A bè se ka muso wèrè nyini k'a furu wa? Ka kènyè ni mògòw ka miirili ye, o bè se ka kè. Nka an ka jèya nin ko kelein na, ko Ala m'a fò a ka Kuma la ko a bè se ka dò wèrè furu. Yesu ye min fò, o filè nin ye: "Nka ne kòni b'a fò aw ye ko mògò o mògò bè a muso furu sa ni jatòya sababu tè, o bè a muso bila jatòya la." Matiyu 5:32. O la, an tè se k'a fò ka jèya kosèbè yala ni a bè se ka muso wèrè furu wala ni a tè se k'o kè. Cè dò n'a fò ko: "Ne muso bolila ka ne to ka sigi cè wèrè kun, o tè jatòya ye wa? Muso ma ne ka furu sa wa? Jò tè ne fè ka muso wèrè furu jatòya sababu kosòn wa?" Cè bè se ka kòròtò ka muso wèrè dòn o sababu fè. Laadili kuma dò filè: Ala ka Kuma kosòn, mògò kana kòròtò ka

furu wèrè kè hali ni muso taara cè wèrè fè. A ka a se ko bée kè walisa a ka kòsegin a ma katuguni. Ala sago tè o furu ka tinyè. Hali ni jatòya kèra, ni Ala ka kanuya bè a kònò, cè ka kan ka yafa a muso ma. A ka sòn muso ka kòsegin a ma. A ka jija walisa a ka kòsegin. Ose 3:1. Ni Senu bè se ka munyuli ni hinè ni yèrè minèlili fara i ka kanuya kan. Ko min tè se ka kè mògò nyèna, Ala ka nèema b'a to o bè se ka kè.

Nyininkaliwi:

1. Mun ye Ala sago ye walisa furu saniyalen ka to?
2. Mun y'a to Ala bè jatòya jalaki kosèbè kosèbè?
3. Hali ni muso taara cè wèrè fè, cè dannabaa man kan ka kòròtò ka mun kè?

LESON TAN NI DUURU

Ko minw bè furu tinyè, olu filè nin ye:

Muso cayali ko.

Ala sago ye min ye furu ko ta fan fè, o bè jira an na Hadama ni Hawa ko la. Olu kèra mògò fòlòfòlò furulen ye dinyè la. Ala y'a fò ko a na dèmèbaa di Hadama ma. A ma fò ko a na dèmèbaa fila wala saba di a ma. Ala ye muso, da k'a di Hadama ma. A ma muso fila di a ma. Ala dubara u ye tuma min na, a y'a fò u ye ko: "Aw ka bange ka caya ka dugukolo fa k'a kolo..." Jenèse 1:28. Ni Ala tun b'a fè dugukolo ka fa ni mògò ye, mun na Ala ma muso caman di Hadama ma? Den caman tun tèna sòrò ten wa? Ala y'a dòn ko den sòròli ko dama tè furu kun ye. Furu kun ye walisa jènyògonya ka kè cè ni muso cè. Cè kelen ni muso kelen bè jè ka kè farisogo kelen ye. U tè fila ye tun nka u kèra kelen ye. Aw m'a ye wa? Matigi Yesu ko: "U tè fila ye tun, fò kelen." Matiyu 19:4-6. Yesu ma fò ko u saba wala naani ka

kè farisogo kelen ye. Yesu y'a fò ko kabini fòlòfòlò u kèra cè ni muso ye. Jènyògonya min bè sòrò furu la, cè ni muso bè kè kelen ye miirili la ani kònòna ko la, ka fara farisogo kelenya kan. Ni muso dò farala muso fòlò kan, o jènyògonya bè tinyè. Kèlèya bè don gwa la. Kèlè ko caman bè wuli muso fila cè.

Ala ka Kuma b'a jira an na ko muso kelen furu ko tun faamuna fòlò mògòw fè. Jurumu donnен kò dinyè la, muso caman furu ko daminèna. Jenèse 6:18 b'a jira an na ko Nuhun ni a denkèw kèra muso kelen tigiw ye. U kèra cè naani ni muso naani ye, u bée lajèlenw kèra mògòw segin ye. I Pière 3:20. Ci fana dira olu ma ko u ka dinyè fa mògòw la tun. Jenèse 9:1. Mun na Ala ma muso caman ko fò u ye? Den caman bè sòrò Ala ka duba fè, u tè sòrò muso caman furu fè.

Kalan bè sòrò Ibrahima ko la fana. Muso kelen tun bè Ibrahima fè, o tògò ko Saran. Ala tun ye layidu ta Ibrahima ye ko a bònsòn na caya i n'a fò dugukolo kan cèncèn, nka hali den kelen tun tè a muso fè. Jenèse 15:3-5. Ibrahima y'a ye ko a muso kòròla ani a ma den sòrò min kè, mun na ale ma muso wèrè ta ka fara Saran kan walisa a ka denw sòrò? A jèyalen don ko Ibrahima tun t'a fè ka muso wèrè ta, ko a b'a faamu a dusukun na ko muso fila tali dagalen tè. Nka a muso, Saran, y'a fò Ibrahima ye ko a ka Hagar ta, o miirili ma bò a yèrè dusu la. Jenèse 16:1-3. Nin ko b'a jira ko Ibrahima tilew la, mògò dòw y'a faamu ko cè ka kan ka muso kelen dama furu. Ibrahima ye muso filanan ta tuma min na, a jèyalen don ko o ma kè Ala sago ye. A ye tòorò caman sòrò o jurumu kosòn. O jurumu nò bè dinyè la hali bi. Kò fè, a kèra waajibi ye Ibrahima ka Hagar ni a denkè gwèn ka bò a ka gwa la.

An bè fèn dò kòlòsi muso fila ko ta fan fè.

Kabini fòlòfòlò, mògò minw tun bë siran Ala nyè, olu tun ye muso kelen furu ko faamu. Hadama, Nuhun, ani Ibrahima tun y'a faamu. Nka minw ye Ala sira bila, olu ye muso fila furu ko dabò. Jenèse 4:19.23 b'a jira ko Lamek ye muso fila furu. Ale këra mògò jugu ye katuguni a ye mògò dò faga k'a yèrè bonya o cè fagali kosòn. Lamek tun tè siran Ala nyè. O cogo la, muso fila furu ko yèlèmana ka kè laada ye. Mògò dusukunw gèlèyara. U ye Ala sira bila k'u yèrè sago kè. Yesu yèrè y'a fò ko furu ko yèlèmana mògò dusukunw gèlèyara kosòn, ko kabini fòlòfòlò o tun ma kè ten. Matiyu 19:8.

Ala tun ye denw lasòmi (Dutérònòmè 17:14-17) ko ni u bë masakè sigi u kun na, a kana a yèrè muso caya fana, walisa a dusukun kana na yèlèma. A jèyalen bë ko Masakè Dawuda tun bë o lasòmili jan na, o bëe n'a ta a ye muso wòorò nyògòn furu, o kò ka Bet-Seba furu. 2 Samuèl 3:2-5. Hali bi mògò dòw bë kuma Dawuda ko la ka jò nyini u yèrèw ye ka muso caman furu. Dawuda ka kanbilali kosòn, tòorò caman ye Dawuda sòrò ka kè dusu kasi koba ye a fè. A musow ka denw wulila nyògòn kama ka nyògòn faga, ka murutili lawuli Dawuda kama. Dawuda denkè Solomani fana filila nin ko kelen na ka muso caman furu. Olu ye a dusukun yèlèma k'a nege fò a ye jurumu kè. Nin ye lasòmili ye dannabaaw bée ye. Dawuda ni Solomani ni u cogo nyuman bée, olu filila muso furu ko ta fan fè ka tòordò caman lase u yèrèw ma.

I Masakèw 11:4-8.

Kuma min fòra muso kelen furu ko ta fan fè, o kòrò filè nin ye. Yesu nana dinyè la walisa an ka se sòrò an dusukunw kan ka taama ka kènyè ni Ala ka ci fòlenw ye. Dusukun gèlèyara bë ban gengen jiri barika la. An dusuw bë magaya a joli barika la. Se bë sòrò Yesu fè fò cè bë se ka a muso kanu iko a yèrè kun. Yesu nalen kò, an t'a ye Kitabu

yòrò si la ko Ala bë sòn a ka mògòw ka muso fila furu. Ciden Paul y'a fò ko: "Ala ma o ko dònbaliya tumaw jate, nka sisan a bë mògòw bée wele yòròw bée ko u ka nimissa u ka jurumu la..." Kèwalew 17:30. Sisan Ala bë an waajibiya ka furu ko kè ka kènyè ni Yesu ka kuma fòlen ye. Layidu Kura la, an t'a kalan yòrò si ko Eglise nyèminèbaa dò këra muso fila tigi ye. Eglise nyèminèbaa cogo bë fò I Timote 3:2,12 ani Tite 1:5,6, ko u ka kè muso kelen tigiw ye. Nin kuma b'a jira ko ni Eglise mògò dò filila ka muso wèrè fara a ka muso kan, a tè se ka bila Eglise nyèminèbaaya la. Hali ni a tun ye muso kelen bila ka dò wèrè furu, a tun tè se ka don nyèminèbaaya la. K'a muso fòlò nyènama to, a këra muso fila tigi ye Ala nyè kòrò. Ni mògò bë fili muso ko la, o bë a bali ka Ala ka baara kè katuguni nyèminèbaaw ka kan ka tilen muso ko ta fan fè ka kè nyèjirabaa sèbèw ye Eglise mògò tòw ye. Minw bilara mògò nyè fè ka kè nyèjiralaw ye, ni olu ka kan ka kè muso kelen tigiw ye, (I Timote 3:12), a jèlen don ko o ye Ala sago ye Eglise mògò tòw fana ta fan fè.

Dannabaa o dannabaa kòni, ni muso kelen b'á fè ka ban, ni a ye dò wèrè fara o kan, waajibi don a bë jate jatòyakèla ye. A man kan ka to Eglise jè la fò ni nimisili këra. Hali ni nimisili këra, a tèna se ka Eglise nyèminèbaaya sòrò a si tilew bée la katuguni a ma kè muso kelen tigi ye tun. I Kòrèntekaw 5:11 ani I Timote 3:2.

Nyininkaliw:

1. Mun na Ala ma muso fila wala saba di Hadama ma walisa den cayali ka kè joona?
2. Muso caman furu ko daminèna tuma jumèn?
3. Yesu y'a fò ko furu ko yèlèmana mun de kosòn?
4. Mun kow bòra Dawuda ka muso caman furu ko la?

5. Ni Ala ko Eglise nyèminèbaawka kan ka kè muse
kelen tigiw ye, o bè mun jira an na Eglise
mògò tòw ta fan fè?

LESON TAN NI WOORO

Ala ka Kuma bè mun fò an ye cè ni muso bèn
ko ta fan fè?

Ni cè ni muso ma bèn, ni kèlè bè yen tuma
bèe, ni sòsòli ni nyògòn dìmi ko bè kè don o don,
o bèe bè se ka furu tinyè joona. Furu caman bè sa
nin ko nyògòn w kosòn. Cè ni muso ka kan ka bèn
cogo min na, Ala ka Kuma bè o jira an na Efesekaw
5:25-33 ani I Pière 3:1-7 la.

Fòlò, a fôra ko bangebaaw ni cè ni muso ka
kan ka delili kè kosèbè u ka furu ko la sani o
don ka se. U kana teriya ka furu ko nyènabò ni u
ma u furu nyògòn cogo dòn kosèbè. Cè ka kan ka
muso nyuman nyènatòmò, muso ka kan ka cè nyuman
nyènatòmò. U kana u kòkana dama de filè nka u ka
u dusukun cogo kòlòsi fana. Furu ka kan ka kè ni
hakili sigili ye ka o bèn ni Ala sago ye. Ntalenw
3:5.6.

Ni furu kéra ka ban, cè ni muso ka kan ka u
hakili to Ala ka Kuma la. U fila bée ka jija ka
nyògòn ko munyu walisa bèn ka kè u cèma. Ni kuma
bè wuli tuma o tuma u ka miiri ko u sirilen bè
nyògòn na fò saya la. Nin miirili bè mögò kolo.
Cè ni muso ka bèn so kònò, gundo wèrè t'a la
nyògòn kanuya ko. Bible b'a fò k'a jèya ko u ka
nyògòn kanu iko Krisita ye u kanu cogo ñin na.
I Kòréntekaw 13; Efesekaw 5.

Waati dòw la, i b'a sòrò ko ni cè ni muso
mènna nyògòn fè dòoni, cè bè daminè ka fò ko muso

man nyi, ko u tè se ka bèn fewu, ko a tè se k'a minè konyuman, ko kanuya tèna se ka kè u cè abada. Muso fana bè o ko nyògòn w fò a cè ta fan fè. Nin ye dannabaa sèbè cogo ye wa? Mògò ka kan k'a hakili jigin ko min na, o filè nin ye: Ala b'a dòn ko cè ni muso bè se ka nyògòn kanu katuguni ale yèrè bè sòn k'u dèmè o la. Mògò kana a fò ko a tè se ka kè. Ka nyògòn kanu, o kòrò filè: Cè ni muso b'a latigè u dusukunw na ko hali ni kuma misèn bè wuli wala ni sòsòli ko dòw kèra, ko u na u yèrèw minè, ka munyuli kè, ka nyògòn minè konyuman ni yèrè majiginlenya ye, ka nyògòn dèmè. Ni dò ye yafali deli a furu nyògòn fè, yafali ka kè joona. Nin ye nyògòn KANUYA cogo ye. Nka ni cè ni muso tè nyògòn minè nin cogo la, bèn tè se ka kè. Ni cè ni muso bè nyògòn kòniya, a tèna mèn fò u bè fara nyògòn na. Furu bè sa. Tinyèniba na bò o la. O de kosòn, cogo wèrè tè yen ka bèn fò ka o latigè i kònò ani fò ka Ala ka dèmèli nyini walisa furu ka nyè. Dannabaa minw furula nyògòn ma, olu furula fò saya la. O de kosòn, u ka nyògòn minè cogo dòn ka jija walisa furu ka nyè Ala barika la.

Bèn bè kè cè ni muso cè ni u fila bée bée
sòn ka taama ka kènyè ni Ala ka Kuma ye. A fòra
ko: "k'a masòrò cè ye muso kuntigi ye, iko Krisita
ye eglise kuntigi ye cogo min na." Efesekaw 5:23.
Nka a jéyalen bè ko muso kuntigiya ani kanuya
sirilen bè nyögòn na. Efesekaw 5:25. Musow fana,
u ka kuma bè yen, ko: "Musow, a'ye kolo aw yèrèw
cèw ye, iko aw bè kolo Matigi ye cogo min na."
Efesekaw 5:22. "Muso fana ka a cè bonya." Efesekaw
5:33. Ni cè ni muso fila bée bée nin kuma mara, u
na sigi nyögòn fè hèrè ni nyagali la. Kuma dò bée
I Pière 3:7 la, ko: "O cogo la fana, cèw, aw ka aw
musow minè ni hakilitigiya ye. Musoya cogo bée i
n'a fò minan min barika ka dògò aw ta ye. Aw ka u
bonya, k'a masòrò aw ye nyènamaya nili fèn
ciyènta nyögòn w ye ka bò Ala fè, walisa sw ka Ala

deliliw kana tigè."

Cè dòw bè den caman fè walisa u ka gwa ka bonya fò u na se ka tògòba sòrò dinyè la. Nin tè wasabaliya ye wa? Hali ni a muso ma den sòrò, wala hali ni a man kénè, a kana sòn o kòròbòli ka a muso kanuya tinyè. O kow bè to Ala bolo walisa Ala sago ka kè. An kana sòn ka miiri o la hali dòoni ko a na fisaya an ma ka o muso bila ka dò wèrè furu, wala ka muso dò fara fòlòta kan. Nin miirili nyògòn wèrè ye jurumu ye. An kana sòn o miirili nyògòn ma. An ka jija kosèbè ka Ala kan minè ni an dusuw bée ye. Ni an bè o kè, an n'a sòrò ko an muso ko na to ka diya an ye ka an to nyògòn kòrò. Hali ni Ala ye san caman di an ma fò an bè kòrò kosèbè, an n'a sòrò ko Ala sago ka di ka témèn dinyè ka laadaw bée kan.

Nyininkaliw:

1. Mun kow b'a to furu caman bè sa?
2. Mun miirili bè mògò kolo furu ta fan fè?
3. Nyògòn kanuya cogo ye jumèn ye?
4. Bèn bè kè cè ni muso cè ni u fila bée bée sòn ka taama cogo di?

LESON TAN NI WOLONWULA

Karamògò dò ye furu ko jèya.

Jenèse 2:24 "O de y'a to cè na a fa ni a ba bila ka nòrò a muso la, u na kè farisogo kelen ye."

Nin verse ka kuma bè tila saba ye. A tila fòlò bè sinsin kuma min kan, o ye bilali ye. Cè na a fa ni a ba bila. A tila filanan bè sinsin nòròli kan. A na nòrò a muso la. A tila sabanan bè

sinsin farisogo kelen ko kan. U na kè farisogo kelen ye. Ni o ko saba bée ma dafa, furu sèbè tè nyè. Nin ye Ala ka Kuma ye, mògò ta tè.

1. Cè na a Fa ni a Ba bila.

Ni bilali ma kè ten, mògòw tè furu jate furu sèbè ye. O de kosòn, laadaw ni tònw sigilen bè o ko kan. Ni npogotigi bè di cè ma tuma min na, a bè kè ni nyènajè ni mankan ye walisa bée k'a dòn ko a bè taa a cè fè. Sisan, göfèrènاما b'a waajibya mògòw kan ka furu sèbèn nyini. Sèbèn dò bè sòrò biro yòrò dò la walisa bée k'a dòn ko furu na kè. Nin ye bilali ko ye. Nka bangebaaw dòw bè cogo bée kè k'a denkè bali k'u bila ka taa u yèrè ka gwa sigi. Nka Ala ko bilali ka kan ka kè. N'o tè, furu sèbè tè Ala nyèna.

Mun y'a to denmuso dòw bè boli ka u cèw to? O tè nin ye ko muso ye a bangebaaw bila k'a sòrò a cè ma o kè wa? Biranbaaw dòw cogo ka gèlèn furu muso ma de! Ala ye o dòn! O de kosòn, a ko cè ka a fa ni a ba bila. O kòrò ko, hali ni a bè to ka jè sòmögòw fè sènè ani baara dòw la, a ka a ka gwa sigi a dan na.

2. A ka nòrò a muso la.

Bangebaaw bilali kun filè nin ye: walisa cè ni muso ka nòrò nyògòn na. Cè tè se ka nòrò a muso la ni a ma a fa ni a ba bila fòlò. Cè tè se ka a bangebaaw bila ni a ma-latigè a yèrè kònò ko a na nòrò a muso de la. Nin ye koba ye Ala nyèna k'a masòrò a sigilen bè nyògòn kanuya kan.

Ala b'a fè cè ni muso ka nòrò nyògòn na ka témèn fèn bée kan. A ka nòrò a muso la ka témèn a ka baara kan ani a denmisènw kan. Muso ka nòrò a cè la ka témèn denyèni kura kan. Fèn si man kan ka diya cè ye ka témèn a muso kan ni Ala yèrè tè. O ye nòròli kòrò ye.

Ni i bë sèbèn furaw fila nòrò nyògòn na ni koli ye, ni i ko i na u fara ka bò nyògòn na, u fila bëe na fara ka tinyè. A bë ten furu ta fan fè. Ni furu bë sa, o bë tinyèniba kè muso ni cè fila bëe la. Ni denw bë yen, o bë dò fara tinyèni ni dusu kasi kan.

A fòra ko cè ka nòrò a muso de la. A ma fò ko a ka nòrò a musow la de! Nin nòròli sifa bë se ka kè cè ni muso fila wala saba cè cogo di? I yèrè ka o lajè de!

O la Ala sago filè nin ye: ba ni fa ka bila ka nòrò muso la. (A ma fò ko i ka bangebaaw fili de! I bë se k'u dèmè cogo caman na ka i to i yèrè gwa la.)

3. Ka kè farisogo kelen ye.

Furu cè ni furu muso ka farisogo jènyògònna ye nin ye. A waajibiyalen bë ka furu dafa. Maloya ko tè. Jurumu tè. Mògòw de bë malobaliya kuma fò nin ko la nka jurumu nò don. Ala ma a latigè ten. Sani jurumu ka don dinyè la, Hadama ni Hawa fari lankolon tun don k'a sòrò u tun tè maloya. Paul bë nin ko jèya an ye a ka lètèrè cilen na Kòrèntekaw ma. I Kòrèntekaw 7:1-5.

Ka fara o kan, nin farisogo jènyògònna sirilen bë cè ni muso ka konyè tòw fana. Ni bén tè cè ni muso cè wari ko la u ka gwa konyèw ta fan fè, a bë se ka u ka farisogo jènyògònna tinyè fana. A bë ten fèn bée ta fan fè fana. Cè ni muso ka kan ka jè miirili la ani nyènajè kow la ka kow bée tila u ni nyògòn cè ka u kè nyògòn fè.

Ka kè farisogo kelen ye, o ye ka sira kelen taama nyògòn fè ko bée la. Farisogo jènyògònna ni dusukun jènyògònna ani gwa kònò kow jènyògònna bée bë taama nyògòn fè ka furu la farisogo kelenya dafa Ala nyè kòrò. Cè ni muso bë kè

farisogo kelen ye nka u bë to mògò fila ye. Gundo don.

Nyininkaliw:

1. Mun kow saba bë furu dafa Ala nyè kòrò?
2. Gòfèrènama bë mun kè walisa bëe k'a dòn ko bilali kèra?
3. Mògò bë cogo minw kè ka o bilali bali, i bë se ka olu fò wa? (Nin jaabili bë bò i yèrè kònò).
4. Mun y'a to cè bë a bangebaaw bila?
5. Nòròli ko ye mun ye?
6. Nin nòròli sifa b'a jèya cogo di ko Ala sago ye muso kelen furu ye?
7. Mun kuma bë sòrò I Kòrèntekaw 7:3 la min b'a jèya ko nin farisogo jènyògònna ma dabò cè dama kama?
8. Farisogo jènyògònna sirilen bë mun kow la?
9. Mun fèn fila bë fara nin farisogo jènyògònna kan k'a dafa Ala nyè kòrò?

LESON TAN NI SEGIN

Dòw ko furu bë i n'a fò nakò.

U ko muso bë i n'a fò nakò. Cè de bë jate dannikèla ye. Cè de bë kisè dan. Muso bë o kisè sòrò k'a mara fò a ka falen ka jiidi ka den iko nakò. O miirili bë na ni fèn minw ye, an ka o lajè.

1. I ko nakòtigi ka bon ni nakò ye, o cogo la, cè ka bon ni muso ye ten. Nakò tè se ka a tigi bò. Muso fana tè se k'a cè bò.
2. O la, denkèw ka bon ni denmusow ye. Ka denkèw sòrò, o ka fisa denmuso sòròli ye.

3. Jènyògonya min bë cè ni muso cè, o bòlen bë jènyògonya fè min bë fèn tigi ni a bolo la fènw cè. Sènèkèla bë nakò min sènè ale ye o nakòtigi ye. Nakò tè se ka foyi fò. O cogo la, muso bë kanminèli kë dòròn. Nakò sanbaa dè bë nakò yòrò nyènatòmò. A b'a nyènatòmò ka kènyè ni nakò ka den kèli se ko ye. Muso yèrè ka foyi tò a nyènatòmòli la.

4. Nakò min tè den, o ye fèn kuntan ye cogo min na, muso bangekèbali ye fèn kuntan ye ten. Ni muso bë dèse ka den bange, a ma a nakun de dafa dinyè la.

5. K'a fò ko furu bë iko nakò, o bë furu sa ko ani muso caman tali ko sababu bò kènèkan. Ni nakò tè den, a tè fili ka dò wèrè san wa? Wala a bë kòsegèn feerebaa ma walisa a ka nakò sòngò segin a sanbaa ma. O bë dò wèrè san. Nakò caman bë se ka sòrò cè kelen fè nka nakò yèrè tigi ye kelen ye. O cogo la, muso de bë jate iko nakòw min bë se ka san ka feere.

6. Sòngò dilen tè nakò yèrè sòngò ye fò nakò bë na den min kë. Furù sòngò tè muso yèrè sòngò ye fò a bë den minw bange a cè ye. Siya dòw tè furù sòngò dafalen di fò den fòlòta ka bange. Dòw t'a di fana ni o den fòlòta ma kë cè ye.

7. Ni furu bë jate iko nakò, muso bë jalaki jatòya ko la ka tèmèn cè kan. Ni cè ye jatòya kë, a bë kë di? Ayiwa, ale bë danni kë mògò wèrè ka nakò la. O la, a bë nakò tigi hakè ta nka a ma a yèrè muso hakè ta. A ma foyi tinyè a yèrè ka furu la.

8 Ni furu bë jate iko nakò, mògò furubali yòrò tè yen. Muso min tè di cè ma, o bë iko nakò nyuman min bë se ka dumuni caman di k'a sòrò dannikèla tè yen. Nin tè bèn mògò hakili ma fewu. Ayiwa, ni

cè tè muso furu, o de ka jugu a bëe ye. Ale ye dannikèla ye k'a sòrò a tè nakò san ka danni kë a la. Fèn kèbali tè wa?

Ayiwa, ka furu jate iko nakò, o ye fililiba ye. Ala ka Kuma bë min fò furu ko la, nakò ko miirili ninw bë o sòsò cogo bëe la.

Fòlò, an ka Jenèse 2:24 file tun. Ala ye min fò furu ko la ka o fèn saba fò minw bë furu dafa, a ye o bëe fò k'a sòrò den ko ma fò fewu! O kòrò ko, Ala kòni fè, furu bë dafa hali ni denw tè sòrò. Ka bangebaaw bila ka nòrò nyògòn na ka kë farisogo kelen ye, o fèn saba bë furu dafa ni denw tè.

Filanàn, Ala ka Kuma bë an kalan ko den tè cè kelen ta ye fò muso ni cè fila bëe ta. Den tè bò cè ta si dama la fò u fila bëe ta si. Iko muso tè den sòrò cè kò, cè fana tè den sòrò muso kò. Iko u fila bëe bë bë bë bë bë bë bë bë bë kë farisogo kelen ye, o cogo la, den ye u fila bëe ta ye.

Sabanàn, Ala ka Kuma bë muso jate iko a bë cè jate cogo min na. U fila bëe ye mògòw ye Ala nyèna. Dò man fisa dò ye. Muso tè cè ta bolo la fèn dò ye. Ale ni cè ka kan. Nakò miirili bë muso dògòya k'a kë i n'a fò fèn dò don.

Naaninan, Ala ka Kuma nyè sinnen bë min ma furu ko la, o jèlen file nin ye: Cè kelen, muso kelen!

Nakò miirili ye muso cayali ko lase an ma. Muso bë jate iko nakò wala fèn santa. Ni a ka di a ye, cè bë se ka dòw wèrèw san ka u fara a ta kan.

O tuma la, denmisènw ko bè di furu ko la? O ka yòrò ye jumèn ye? Furu cèmancè yòrò ye denmisènw yòrò ye. Den bè sòrò cè ni muso farisogo jènyògònnya barika la. A bangebaaw ka nyògòn kanuya ani u ka nyògòn kantigiya bè den lamini k'a kooli ni marali ye. Furu sèbè de bè den mara ciyèntali ko la walisa o kana bosí a la.

E don? I bè muso jate nakò ye wa? Fèn sannen don i fè wa? I ka bolo la fèn dò don wa? Wala i b'a jate mògò ye? I bè i fa ni i ba bila min kosòn ka nòrò a kelen na?

I ka denmisènw ye i kelen taw ye wa? Wala i ni i muso fila bée taw don?

Furu tè iko nakò Ala fè. Furu ye ko sènuma ye Ala fè. Ni i bè minè ten, a na kè nyagali sababu ye bée fè, cè fara muso kan, bangebaaw fara denmisènw kan. Galasikaw 3:28 ko:"...cè tè, muso tè, k'a masòrò aw bée ye kelen ye Krisita Yesu la."

Nvininkaliw:

1. Ni furu bè jate iko nako, cè ye mun ye ani muso ye mun ye?
2. Nakò min tè den, fèn kuntan don. O bè mun fò muso ta fan fè?
3. Ni mògò bè nakò san, a ka sòngò dilen ye nakò de sòngò ye. O bè mun fò furu sòngò ta fan fè?
4. Ka kènyè ni nakò miirili ye, muso ka jatòya kèli bè jate cogo di?
5. Ka kènyè ni nakò miirili ye, mògò min tè furu, o ta ko bè di?
6. Ka furu jate iko nakò, o miirili ni Ala ka Kuma cogo bè di nyògòn ta fan fè?
7. Mun ko saba bè furu dafa Ala nyè kòrò hali ni denw tè sòrò?
8. Denmisènw yòrò ye yòrò jumèn ye furu la?